

Célfotó

2441 : 2296 arányban választott képviselőt a horvátországi magyarság

„Micsoda fantázia kell a valóság meglátásához.”

(Osváth Ernő)

a a magyarokat, németeket, horvátokat és szlovénokat is megtizedelő partizánhad-sereg feje, J. B. Tito nem rajzolja át a rekonstruált második Jugoszlávia belső tér-képét, ma nem beszélhetnénk horvátországi magyarságról

A 2011. december 4-ei horvátországi, sorrendben a hetedik, demokratikus parlamenti vá-lasztás eredményét nem volt nehéz megjósolni. Ezt tette a megmértetés előtt bő fél évvel e sorok szerzője: „...horvát parlamenti választás, amelynek biztos vesztese a jelenleg kor-mányzó Jadranka Kosor vezette HDZ, [...] ennek a katasztrofális vereségnek az előszele már elérte a HDZ-t, amikor a szocialista jelölt Ivo Josipovic [...] nyerte meg a kétfordulós köz-társaságielnök-választást...” (M. N. 2011. ápr. 2.). A győztes, egy étteremről elnevezett, Ku-kurikú bal-bal közép-liberális koalíció, méretes választási vereséget mért a jobboldalra, akik magukat Gyurcsányi pózba vágva, gögösen és sértődötten vették ezt tudomásul.

Érdekesen alakult Magyarország és déli szomszédunk kapcsolata a magyar uniós el-nökség befejezése és a horvát választások között. Hazánk és miniszterelnökünk, Orbán Viktor, népi és személyes sikere is Horvátország unióba segítése, melyben legfőbb szö-vetségesünk Szlovákia és Ausztria volt. Örömünk már nem volt közös, és csak egy-két napig tartott, mert kitört a MOL–INA-botrány. „Abban is bízunk kell, hogy a MOL–INA-viszony nem terheli meg a húsz éve töretlen magyar–horvát, horvát–magyar kap-csolatrendszer” – írtam a *Magyar Nemzet* 2011. július 29-ei számában. Megterhelte. Mégpedig azzal, hogy kiüresítette, médiakriminalizálta, fő hírré téve, hogy Ivo Sanader, volt horvát kormányfő éppen melyik (osztrák, horvát) börtönben van, és azzal, hogy manapság a legismertebb magyar Horvátországban Hernádi Zsolt. Ezzel a hírek be is fejeződtek, még a domináns turisztikai, sport- stb. jelentések is elmaradtak. Jobb nem is tudni, főleg nem beszélni egymásról, egymással. Persze lehet ezt szépíteni, lakkozni, de az elhidegülést nem észrevenni lehetetlen. Ebben az oda-vissza nehéz, a szoc-libek-től örökölt pokolian keserves magyar és a jobbközéptől örökölt még ennél is keserve-sebb horvát gazdasági helyzetben választott képviselőt a maroknyi horvátországi ma-gyarság is, amelynek közel évszázadnyi, sorvadó története megér egy rövid áttekintést.

817 ÉV EGYÜTTÉLÉS UTÁN...

...a horvát szabor (országgyűlés) Zágrábban, 1918. október 28-án deklarálta az Osztrák–Magyar Monarchiától való elszakadást, s még az év december 1-jén Horvátország belé-pett a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba. Ezzel minden értelemben a Balkán részévé vált. Ezen eltelt hónap alatt, átvonulva Mohácson, Villányon és Siklóson, a szedett-ve-tett szerb hadsereg 1918. november 14-re megszállja Pécsét. Baranya „fővárosára”

iszonytató 33 hónap vár, amelyről Domonkos László írt, *Forognak a kerekék* címmel tökéletes „megszállás-monográfát”.

A „Dráva túlpartjára került” horvátországi magyarság lélekszáma 1921-ben 77 523 főre fogy az 1910-es 123 943 népességszámhoz képest. Korábbi állami hivatalnokok és alkalmazottak (pl. MÁV) tömegesen hagyták el az új országrészt. A második világháború kitöréséig két népszámlálást tartanak a királyi Jugoszláviában, s ezekben a Horvát Bánság területén: 1931-ben 69 540 magyar él, 1941-ben pedig már csak 64 431. A fogyás fő oka az, hogy egyetlen magyar iskolát sem engedélyezett Zágráb, illetve fokozatosan megszűnt a magyar nyelvű hitélet. A „második háború” alatt, azt hihetnénk, hogy a közös német orientáció és függés miatt, s főleg a Szovjetunió elleni hadba lépés után, a Független Horvát Állam és a Magyar Királyság kapcsolata baráti. De nem. Inkább hűvös, helyenként fagyos, mivel a magyar csapatok bevonulnak a már döntően horvát többségű, Csáktornya központú Muraközbe is 1941. április 16-án. Még a lakosságcsere gondolata is fölmerül, miközben az idő rohamosan telik és a két (!) ország helyzete tragikusan romlik. Sok, a visszacsatolt területekről származó magyar katona elesett az orosz fronton, illetve hadifogságba került. Tito csetnikekkel jócskán kibővült partizánjai pedig kegyetlen magyarirtást rendeztek a háború utolsó szakaszában a Délvidéken, így a Drávaszögben (Dél-Baranya) is, amit a háború után a „gáláns” marsall a horvát területekhez csatolt, hasonlóan az olaszoktól elorozott Isztriához. Ha ezt a belső átrendezést – a Vajdaság kárára – nem teszi, akkor ma aligha beszélhetnénk horvátországi magyarságról. Az első „kommunista népszámlálás” adatai 51 399 fős magyarságot mérnek a Horvát (tag)Népköztársaság területén 1948-ban, mely évben, Hadrovics László professzor találó szavai szerint, vasfüggöny ereszkedett a Drávrára. A magyar-horvát határszakaszon több ezer betonbunker formájában a magyar oldalon. Tito 1953-ban újraszámoltatja „népeit”, s a horvát területeken ismét kevesebb magyart, 47 725 főt talál a „statisztika”. Ez a létszám 1961-re tovább olvad 42 347 főre. Bár 1946-tól megindul a magyar elemi iskolahálózat kialakítása Horvátországban, de gimnáziumi magyar tagozat csak 1964-ben nyílik. 1967-ben alakul meg a Horvátországi Magyarok Szövetsége, melynek kiemelkedő vezetői Troszt Sándor, Tausz Imre és főleg Merki Ferenc mindent elkövetnek a rohamos asszimiláció lassítására elsősorban az anyanyelvi oktatás és művelődés területén – a számok tükrében sikertelenül. 1971-ben a Horvát Szocialista Szövetségi Köztársaságban 35 488 ember vallja magát magyarnak. Egy évtizeddel később, 1981-ben már tízezerrel(!) kevesebb 25 439. Ezen háborzongató számok visszautkrözik a '60-as évek közepétől európai legendává váló jugoszláv vendégmunkás (Surda) képét. Köztük vannak a „senkinek nem hiányzó” horvátországi magyarok is, akik 1991-ig országon belüli kapcsolataikat Zombor–Szabadka–Újvidék irányban ápolják – inkább szerbül, mint horvátul beszélve –, és nem Zágráb felé, '91-re 22 355-en. Ennyien látják a nagy robbanást is, amely a kommunista YU-birodalom végét jelenti.

HÉT BIBLIAI ÉV ÉS AMI UTÁNA JÖN...

A nagybetűs demokrácia és a szerbbé váló jugoszláv néphadsereg – hét évig részeg, paramilitáris rablóbandákkal kibővülve – szinte egyszerre érkezett meg Drávaszögbe és Kelet-Szlavóniába 1991 nyarán. Árpád-kori magyar falvak (Kórógy, Szentlászló) teljes lakossága menekül el Zánkára, Villányba, Siklóra. A Drávaszög vegyes, magyar-horvát-

szerb lakossága átalakul. A bevonuló szerb katonaság szerbekkel és cigányokkal bővíti azt. Elölük menekül Kopács, Laskó, Dárda, Bellye, Vörösmart, Várdaróc, Csúza, Pélmonostor stb. magyar és részben horvát népe, s talál oltalomra Magyarországon.

A kilencvenes évek közepére a HMSZ, a kuplung elv alapján alakul át, s jön létre a HMDK (Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége) mint magyar érdekvédelmi szervezet. A szabor első magyar képviselője Faragó Ferenc tanügyi tanácsos, a második Jakab Sándor testnevelő tanár, a HMDK rajt-cél elnöke lett. Őket követi a liberális eszéki orvos, Szántó Tibor, a helyi magyarságot Zágribban képviselve.

Mire a véres szerb katonai agresszió véget ér – 1998. január 15. –, Drávaszög újra „visszacsatolódik” Horvátországhoz, s a menekültek nagyobb része lassan visszatér a fölégetett, lepusztított, kirabolt, szellemileg és fizikailag is megbecstelenített területekre – aktuálissá válik a népszámlálás, amely 26%-os, drámai magyar népességfogyást, 16 595 főt mutat 2001-ben. A magyarság fogy, viszont érdekvédői szaporodnak, ugyanis a HMDK-ból kivált és egyéb elégedetlenkedők Juhász Sándor (1991-ig Aleksandar Juhas) vezetésével megalakítják a MESZ-t (Magyar Egyesületek Szövetsége). Azonnal megindul az az ádáz, életre-halálra folyó magyar–magyar küzdelem a két mini szervezet között, ami a magyarországihoz hasonló módon, kettészakítja, félbevágja a nyolcadára zsugorodott horvátországi magyarságot. Csak térségünkben természetes, hogy mindkét formáció talál horvát és anyaországi politikai támogatókat is, hadd lássa még a Jóisten is hogy „ketten mire megyünk”? Mert mindenképp kettő van: pártocskából, pártelnökből, újságból, folyóiratból, magyar házból, rádióból és főleg képviselőjelöltből. A 2003-ban HMDK-s színekben megválasztott testnevelő tanár, Ádám Jenő, már „átállva”, MESZ-esként fejezi be nemzetpolitikailag értékelhetetlen képviselői munkáját. Neve azonban Horvátország szerte ismert lesz, mert a horvát lapok és a televízió gyakran foglalkoznak a magyar képviselő különös, zavaros pénzügyeivel, lányának vett eszéki luxuslakásának bankátutalásaival, öregbítvén a „magyarok csibészes hírnevét”, miközben vádat emelnek Ádám ellen. (Horvátországban a nemzetiségi képviselők nagy összegű, közvetlen állami támogatásban részesülnek, hogy finanszírozhassanak nemzetiségi kulturális, sport- stb. programokat.) Négy év semmittevés után, 2007-ben Sója Dénes nagyvállalkozó, helyi exjugoszláv politikus, részben megismételt választások után, kerül a horvát parlamentbe. Megvédi helyét 2011-ben is. Ismét a HMDK-s informatikus – magyarul, horvátul és angolul is beszélő –, Jankovics Róberttel szemben, 2441:2296 arányban annak ellenére, hogy a két személy és szervezeteik mocskolódo, alpári és aljas (sajtó)vitái többnyire a horvát bíróságokon végződnek általában pénzbüntetéssel. Jankovicsot a szerb rendszer kollaboránsának bélyegzi Sója egyik híve. Erre adott válaszként megtudhatjuk, hogy az ellenfél 1992-ben átjászotta a teljes pélmonostori autóbuszparkot a meg szállók-nak, ezért hét év börtönre ítélték, ami elől Magyarországra szökött. Miközben...

Miközben helyi magyar pedagógusok emberfeletti munkája ellenére is rogyadozik a magyar iskolahálózat, döbbenetes a nyelvi romlás (helyesírás, idegen szavak, mondat-hangsúly), szinte kong az 1998-ban átadott eszéki Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ, a fogyó tanulólétszám miatt. Míg a magyar szülők horvát tannyelvű iskolákba íratják gyermekeiket, addig a Magyar Központ igazgatója a You Tube-n szerepel, az általa vezetett iskola élelmiszerraktárát dézsmálgatva. Kitűnő pedagógiai munkát végző elődjét a „győztes” MESZ távolítja el, bírálható zágrábi politikai segítséggel, a Magyar Központ éléről Sója első megválasztása után.

A közvetlen és naprakész anyaországi kapcsolat 2006-ban szakadt meg, amikor az első Orbán-kormány által megnyitott Eszéki Magyar Főkonzulátust a második Gyurcsány kormány puccszerűen bezáratta. Nem könnyíti a helyzetet az sem, hogy a drávaszögi magyarságnak hártavékony az értelmisége, és úgy él falvakban, hogy nincs egy olyan kisvárosi központja, mint például Lendva a szlovéniai magyaroknak. Egyik szervezetének sincs olyan gazdasági-tudományos-oktatási programja, amely a horvátországi magyarság háromnegyedét kitevő drávaszögi és kelet-szlavóniai magyarság megmaradását garantálná. Később (2007/8-as tanév) alakult az Eszéki Egyetem magyar tanszéke is, amely inkább egy hitbizományyszerű családi vállalkozás Magyarországról, mintsem helyi magyar szellemi központ. Egy tanársegéd kivételével, akinek nincs magyar szakos végzettsége, Gödöllőről és Pécsről utaznak Eszékre az intercivity professzorok, túr-retúr. A még halványnál is halványabb helyi, magyar református egyház is kettészakadt – egy katolikus országban. „Örvendetesen” szaporodik viszont a táncsoportok, tájházak, néprajzi gyűjtemények pszeudoromantikus száma, tolván a pár ezer megmaradt magyart a daloló-táncoló nemzetiség felé. A maradék, szórványban élő, negyednyi nem autochton (értsd O–M. Monarchia) zágrábi, spliti, pulai, zadari magyarság, pedig a Bácskából került a fővárosba és a tengerpartra orvosnak, mérnöknek, tengerésznek, kergetvén az amerikai álmot, ezúttal jugoszláv színekben. Ekkortájt Magyarországról is sikk volt jugóba nősülni, s főleg oda férjhez menni, nem nemzetiségi többlet célzattal.

SÁNDOR KIRÁLYTÓL A „SÁNDOROK KIRÁLYSÁGÁIG”

Ma már a Muraközről, ahol magyar ember hírmondónak sem maradt, csak egy emlékképünk van, ahogy Domonkos László író keserédesen jegyzi meg: a muraközi ló.

A horvátországi magyarság utoljára 2011 őszén számláltatott meg, legközelebb ez a procedúra a trianoni békediktátum százéves évfordulójára esik. A múlt év december havi országgyűlési választások miatt azonban a horvát hatóságok még nem közöltek a nemzetiségekre, így a horvátországi magyarságra vonatkozó népszámlálási adatokat.

Talán jobb is így...

JUHÁSZ GYÖRGY (1954) PhD tudományfokozatú irodalomtörténész-hungarológus. Tagja a Magyar Művészeti Akadémia Aura Körének. 1977 és 1988 között Jugoszláviában dolgozott. Utóbbi kötetei: *Mikor kezdődik a XXI. század?* (cikkek, esszék, tanulmányok, 2010); *Golyónyomok* (kérdező Domonkos László, 2011).